

DİNİ ARAŞTIRMALAR

Ocak - Haziran 2024, Sayı: 66

ISSN: 1301-966-X

Tübitak/Ulakbim, TR Dizin tarafından dizinlenmekte olan
Dini Araştırmalar Dergisi,
ERIH PLUS, Atla Religion Database,
DOAJ: Directory of Open Access Journals,
EBSCO - Arab World Research Source: Al Masdar,
MLA - Modern Language Association Database,
PHILPAPERS ve ProQuest | Ulrich's Periodicals Directory
Uluslararası indeksleri tarafından da dizinlenmektedir.

Dini Araştırmalar

Hakemli Bilimsel Dergi
Altı ayda bir çıkar.

İmtiyaz Sahibi

Motif Yayıncılık Rek. Paz. ve Tic. Ltd. Őti. adına
Oğuzhan Burkay KUZUCU

Editör

Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH
Din Eğitimi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
ykizilabdullah@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8625-7987>

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Fatma ÇAPCIOĞLU
Din Eğitimi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
fcapci@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8315-6144>

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Cemal TOSUN
Din Eğitimi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
tosun@divinity.ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9941-4769>

Prof. Dr. Abdulkadir DÜNDAR
Türk İslam Sanatları Tarihi, Yozgat Bozok Üniversitesi
TÜRKİYE
abdulkadir.dundar@bozok.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2713-6675>

Prof. Dr. Recai DOĞAN
Din Bilimleri Bölümü, Kırgızistan Türkiye Manas
Üniversitesi KIRGIZİSTAN
rdoğan@divinity.ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9668-4563>

Prof. Dr. Peter GOLDEN
Orta Asya Tarihi, Rutgers University ABD
pgolden@rutgers.edu
<https://orcid.org/0000-0003-4765-9390>

Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU
Dinler Tarihi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
eroglu@divinity.ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2642-3154>

Prof. Dr. Durmuş ARIK
Dinler Tarihi, Ankara Üniversitesi
TÜRKİYE
darik@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8544-0608>

Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU
Din Sosyolojisi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
ih sancapcioglu@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-4796-5232>

Doç. Dr. Şahin KIZILABDULLAH
Dinler Tarihi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
skizilabdullah@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6848-0755>

Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH
Din Eğitimi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
ykizilabdullah@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8625-7987>

Doç. Dr. Fatma ÇAPCIOĞLU
Din Eğitimi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
fcapci@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8315-6144>

Prof. Dr. Ali ÇETİN
Mantık, Kırıkkale Üniversitesi TÜRKİYE
alicetin@kku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8621-7221>

Doç. Dr. Hatice Merve ÇALIŞKAN BAŞER
Tefsir, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi TÜRKİYE
hmerve.baser@ikcu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-0877-7757>

Prof Dr. Tuğrul YÜRÜK
Din Eğitimi, Çukurova Üniversitesi Adana TÜRKİYE
tyuruk@cu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2476-0720>

Dr. Öğr. Üyesi Fatıma ÇAVIŞ
Kirchliche Pädagogische Hochschule AVUSTURYA
fatima.cavis@kphvie.ac.at
<https://orcid.org/0009-0008-0120-8969>

Prof. Dr. Yusuf GÖKALP
İslam Mezhepleri Tarihi, Çukurova
Üniversitesi TÜRKİYE
ygokalp@cu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-7895-1939>

Dr. Öğr. Üyesi Vahdeddin ŞİMŞEK
Din Eğitimi, Kırıkkale Üniversitesi TÜRKİYE
v.simsek@kku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3973-850X>

Doç. Dr. Cemil KUTLUTÜRK
Dinler Tarihi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
ckutluturk@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-1946-8685>

Dr. Öğr. Üyesi Recep ERKMEN
Kelam, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi TÜRKİYE
recep.erkmen@erzincan.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6609-6629>

Doç. Dr. Halide ASLAN
İslam Tarihi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
haslan@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3143-1490>

Dr. Eva Jenny Korneck
Din Eğitimi, Karlsruhe University Of Education
ALMANYA
eva.jenny.korneck@ph-karlsruhe.de
<https://orcid.org/0009-0006-4111-5471>

Doç. Dr. Rabiye ÇETİN
Kelam, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
rcetin@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-4706-0022>

Yazı İşleri Müdürü

Öğr. Gör. Adem Çetin
Türk İslam Sanatları Tarihi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
ademcetin@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9705-9823>

Yayın Editörü

Arş. Gör. Cihat EKİZ
Türk İslam Edebiyatı, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
ekizc@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-0642-2530>

Etik Editörü

Prof. Dr. Ali ÇETİN
Mantık, Kırıkkale Üniversitesi TÜRKİYE
alicetin@kku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8621-7221>

Dil Editörleri

Doç. Dr. Duran EKİZER (Arapça)
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi TÜRKİYE
duzanekizer@kmu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-7947-8618>

Dr. Öğr. Üyesi Vahdeddin ŞİMŞEK (İngilizce)
Kırıkkale Üniversitesi TÜRKİYE
v.simsek@kku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3973-850X>

Dr. Öğr. Üyesi Recep Erkmen (İngilizce)
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi TÜRKİYE
recep.erkmen@erzincan.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6609-6629>

Doç. Dr. Kubat Ali Topçubay (Rusça)
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi TÜRKİYE
kubatali.topcubay@gop.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9326-5988>

Doç. Dr. Hasan Sözen (Almanca)
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi TÜRKİYE
hasan.sozen@asbu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3141-2994>

Kitap Kritiği Editörü

Doç. Dr. Rabiye ÇETİN
Kelam, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
rcetin@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-4706-0022>

Alan Editörleri

Prof. Dr. Bekir TATLI
Hadis, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
KIRGIZİSTAN
bekir.tatli@hbv.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9948-6148>

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Davut COŞTU
Din Sosyolojisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
TÜRKİYE
mehmet.costu@erzincan.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6139-8567>

Doç. Dr. Halide ASLAN
İslam Tarihi, Ankara Üniversitesi TÜRKİYE
haslan@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3143-1490>

Dr. Arş. Gör. Aslıhan KUŞCUOĞLU
Din Eğitimi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
TÜRKİYE
aslihan.kuscuoglu@gop.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6800-5145>

Doç. Dr. Ayşe ERSAY YÜKSEL
Türk İslam Sanatları Tarihi, Ankara Üniversitesi
TÜRKİYE
aeuyksel@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0314-6182>

Dr. Arş. Gör. Alime ÇELİK
İslam Hukuku, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
TÜRKİYE
alimecelik@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0596-7045>

Doç. Dr. Hatice Merve ÇALIŞKAN BAŞER
Tefsir, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi TÜRKİYE
hmerve.baser@ikcu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-0877-7757>

Dr. Arş. Gör. Ubeydullah İŞLER
Türk Din Musikisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
TÜRKİYE
ubeydullahisler@comu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0040-7893>

Doç. Dr. İbrahim AKSU
İslam Felsefesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
TÜRKİYE
ibrahim.aksu@erzincan.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-7172-4204>

Dr. Arş. Gör. Hakan ATALAY
İslam Mezhepleri Tarihi, Balıkesir Üniversitesi
TÜRKİYE
hakan-atalay@hotmail.fr
<https://orcid.org/0000-0002-3799-0007>

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ALTUNDAL ERKMEN
Din Psikolojisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
TÜRKİYE
hatice.altundal@erzincan.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0470-4465>

Dr. Mehmet Mustafa ERKAL
Dinler Tarihi, Bağımsız Araştırmacı TÜRKİYE
mferkal40@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1636-2463>

Sosyal Medya ve Web Editörü

Dr. Mehmet Mustafa ERKAL

Dinler Tarihi, Bağımsız Araştırmacı TÜRKİYE

mferkal40@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1636-2463>

Uluslararasılaşma Editörü

Dr. Öğr. Üyesi Recep ERKMEN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi TÜRKİYE

recep.erkmen@erzincan.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-6609-6629>

Dizgi

Merve TURGUT

Feyza YILDIRIM

Ebru TORUN

Yazım Editörleri

Arş. Gör. Burak PEKCAN

Düzce Üniversitesi TÜRKİYE

burakpekcan@duzce.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-6395-8855>

Arş. Gör. Samet TENGİZ

Ankara Üniversitesi TÜRKİYE

stengiz@ankara.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7922-1038>

Arş. Gör. Muhammed Enes AVCI

Ankara Üniversitesi TÜRKİYE

enesavci@ankara.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0001-9324-2759>

Habibe Erva UÇAK

Milli Eğitim Bakanlığı TÜRKİYE

ervaucak55@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4654-6741>

Arş. Gör. Musa AKBULUT

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi TÜRKİYE

musa.akbulut@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0003-9342-0724>

Zeynep ÇETİN

Milli Eğitim Bakanlığı TÜRKİYE

zeynce@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0565-9093>

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Authors own the copyright of their works published in the journal and their works are published as open access under the CC BY-NC 4.0 license.

İÇİNDEKİLER

1 • Rabiye ÇETİN

Hüseyin Atay'ın Kur'anî İlkelerle Temellendirdiği Ahlak Anlayışı / Araştırma Makalesi
Huseyin Atay's Understanding of Morality Based on Quranic Principles / Research Article

39 • Mehmet MASATOĞLU

Antik Çağın Sunakları: Rigveda'da Kurban ve İcrası / Araştırma Makalesi
Altars of Antiquity: Sacrifice and Its Performance in the Rigveda / Research Article

65 • Fatih Sultan DEMİR / Abdulkadir DÜNDAR

Mezar Taşı Kitâbelerinde İstif Hattat Sâmi ve Mümtâz Efendi'nin Mezar Taşları Örneği / Araştırma Makalesi
Exhortation in Tombstone Inscriptions (The Example of the Gravestones of Calligrapher Sâmi and Mümtâz Efendi) / Research Article

99 • Eyüp İNCE

Mutasavvıfların Adalet Anlayışı / Araştırma Makalesi
Sufis' Understanding of Justice / Research Article

129 • Şeyma HAN / Şahin KIZILABDULLAH

Tanzanya'da Leibzig Misyon Cemiyeti (LMS) Misyonerliği Karşılaşılan Zorluklar ve Kullanılan Yöntemler / Araştırma Makalesi
Missionaries of the Leibzig Society (LMS) in Tanzania, Challenges and Methods Used / Research Article

165 • Vildan Sali DUMAN

İslâm Hukukunda Cenaze İşlemlerinde Kadının Durumu / Araştırma Makalesi
The Status of Woman in Funeral Procedures in Islamic Law / Research Article

195 • Arkın ÖZKAN / Cengiz ÇUHADAR

İşitme Engelliler Ortaokullarında Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlilikleri / Araştırma Makalesi
Professional Qualifications of Religious Culture and Ethics Teachers Working in Secondary Schools for the Hearing Handicapped / Research Article

231 • Emrah YAVUZ / Mustafa Fedai ÇAVUŞ

Seküler Tutum ve Makyavelist Davranış: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Örneği / Araştırma Makalesi
Secular Attitude and Machiavelist Behavior: A Research on University Students Osmaniye Korkut Ata University Case / Research Article

257 • Nurhibe Büşra ER

Dinin Geleceği Ali Köse / Kitap Kritiği
Dinin Geleceği Ali Köse / Book Review

Editör'den...

Dini Araştırmalar dergisinin 66. Sayısı ile siz kıymetli okuyucularımızla buluşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımızda 8 araştırma makalesi ve 1 kitap tanıtımı bulunmaktadır. Sayımızın ilk telif makalesi ‘‘Hüseyin Atay'ın Kur'anî İlkelerle Temellendirdiği Ahlak Anlayışı’’ başlığı ile Rabiye Çetin tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu sayılı bilim insanı arasında ilk sıralarda yer alan Hüseyin Atay'ın Kur'anî ilkelerden hareketle ‘‘İslam’’ kelimesi üzerine bina ettiği ahlak anlayışını incelemiştir. Çalışmanın neticesinde Hüseyin Atay'ın, söz konusu ilkeler doğrultusunda Kur'anî bir temellendirme yaptığı ve otodeterminist bir ahlak anlayışına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkinci makalemiz ‘‘Antik Çağın Sunakları: Rigveda'da Kurban ve İcrası’’ başlığı ile Mehmet Masatoğlu'na aittir. Masatoğlu bu çalışmasında, Hint alt kıtasının en eski metinlerinden biri olan Rigveda'da yer alan Vedik yacna (kurban) ritüelini, özellikle Soma kurbanının detaylı ritüellerine ve rahiplerin bu törenlerdeki kritik rollerine dikkat çekmektedir. Mezar taşı kültürünün son dönem uygulamaları hakkında bilgiler veren üçüncü çalışma ‘‘Türk-İslâm Geleneği Mezar Taşı Kitabelerinde İstif (19.Yüzyıl ve Sonrası)’’ adı ile Fatih Sultan Demir ve Abdulkadir Dünder tarafından yazılmıştır. Çalışmada özellikle 19. yüzyıl ve sonrası Osmanlılarda mezar taşlarının almış olduğu şekilsel değişimler ve hüsn-i hattın uygulama biçimleri konu edinilmiştir. ‘‘Mutasavvıfların Adalet Anlayışı’’ adını taşıyan dördüncü çalışma, Eyüp İnce tarafından kaleme alınmıştır. ‘‘Tanzanya'da Leibzig Misyon Cemiyeti (Lms) Misyonerliği, Karşılaşılan Zorluklar ve Kullanılan Yöntemler’’ adlı beşinci makale şeyma Han ve şahin Kızılabdullah'a aittir. Lutheran misyonerliğinin Tanzanya'da faaliyetlerine nasıl başladıkları, ilerleme yöntemleri ve karşılaşılan güçlükler araştırmada ele alınan temel hususlardır. Vildan Sali Duman tarafından yazılan ‘‘İslâm Hukukunda Cenaze İşlemlerinde Kadının Durumu’’ adlı altıncı çalışma ise kadın cenazenin ölüm ilânı, yıkama ve kefenlemenin kim tarafından yapılacağı, cenaze masraflarının karşılanması, cenaze namazının kılınması, cenazenin kabristana taşınması ve toprağa verilmesi; kadın cemaatin cenaze namazına

katılması, namazdaki saf durumu, kabir ziyaretinde bulunması, taziye ve yas tutma gibi hususları ele almaktadır. “İşitme Engelliler Ortaokullarında Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlilikleri” adlı yedinci çalışma Arkın Özkan ve Cengiz Çuhadar’a aittir. Öğretmen yeterliklerine odaklanan bu çalışmada, öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar, kendilerini eksik hissettikleri yönler ve işitme engellilere yönelik eğitimlerin daha verimli olmasına yönelik yapılması gerekenler ele alınmıştır. Bu sayımızın son telif makalesi “Seküler Tutum ve Makyavelist Davranış: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma (OKÜ Örneği)” başlığı ile Emrah Yavuz ve Mustafa Fedai Çavuş’a aittir. Sekülerleşmenin Makyavelist davranışları tetikleyici bir faktör olabileceği varsayımından hareketle gerçekleştirilen bu çalışma, lisans öğrencileri üzerinde yapılmış nicel bir çalışmadır. Sekülerleşmenin toplumsal yapıda ne düzeyde ve hangi konular özelinde gerçekleştiğine dair bir takım ipuçları sunmaktadır.

Bu sayımızda yer alan kitap kritiği Nurhibe Büşra Er’e aittir. Er, Ali Köse tarafından kaleme alınan “Dinin Geleceği” adlı kitabı değerlendirmiştir.

Bu vesileyle 66. Sayımız için dergimize katkı sunan yazarlarımıza, hakemlerimize, editörler kuruluna ve yayın sürecine destek veren tüm çalışma arkadaşlarımıza teşekkürü bir borç bilirim. Diğer sayılarımızda olduğu gibi, editörlüğünü devr aldığım 66. sayımızdan da istifade etmenizi umar; yazı, eleştiri ve atıflarla desteklerinizi beklerim...

Dini Araştırmalar Dergisi Editörü

Prof. Dr. Yıldız Kızılabdullah